

Ausoni, Anthimus i Polemius Silvius. Ausoni l'anomena com un peix del gran riu que canta en el seu poema, el *Mosella*, de manera que és segur que es tracta en ell del «brochet» o «hecht». ⁴ En els altres dos no és tan clar, perquè Polemius anomena tant peixos de llac com del salobre; vegeu les sàvies notes de Niedermann en *IdgFgn.* xxvi, 43-59 i *VRom.* v, 185-6. Ausoni l'identifica amb el NP llatí *Lucius*, i Niedermann es ratifica en aquesta etimologia, esmentant altres casos d'animals «muts» que porten noms de persona: polonès *filip* 'llebre'; i noms de la «coccinelle»: fr. *madeleine*, *marguerite*, prov. *catarineta*, lit. *barbuta*.

No hi està d'acord Schuchardt, que ho creu derivat del ll. *LŪCĒRE*, o *LŪX*, a causa del color platejat del ventre i costats d'aquest peix. Potser es podrien conciliar les dues opinions, suggerint que el llatí vulgar li apliqués per això el nom de *LUCIDUS* 'lluent', i que en el S. iv, en temps d'Ausoni, estant ja molt debilitada i evanescent la -D- intervocàlica, sobretot en fi de proparoxíton, hagués intervingut l'etimologia popular, identificant-lo amb el conegut nom de persona llatí.

El pas del ll. *LUCIUS*, peix d'aigua dolça, al lluç marí, sembla ser doncs una innovació limitada al català i a la costa llenguadociana. Però no és sorprenent, car són dos peixos força semblants, fins al punt que el bascongat Terreros (c. 1770) afirma que són iguals: sense distingir-se més que en el fet de ser, l'un, d'aigua dolça, l'altre de la salada. El cas es repetí en *merluzzo*, que Iovius dóna, l'any 1525, com a nom del 'lluç' («Hecht-dorsch») a la costa romana (*Boll. dell'Atl. Ling. Medit.* II-III, 101).

Molt popular és l'ús de *lluç* en català en el sentit de 'home poc espavilat, poc deixinat': «no siguis *lluç*, home!»; ben cert expressió no mancada de paral·lels, com el de l'al. *stockfisch*, també 'ximple, toix', segons Spitzer (*Litbl.* xxxvi, 23), pròpiament 'bacallà sec, espècie de lluç sec, peixopalo'; m'ho explico pel fet de ser el lluç un dels peixos més buscats en la pesca; i en certa manera esdevingut, doncs, paradigma vulgar de la bèstia «que es deixa pescar», que es deixa agafar o enganyar.

DERIV.: +*Lluça* apunto a Roses com equivalent de *maire* de pobles veïns (1964): suposo, doncs, que sigui el que en el Maresme (Pineda, StPol) en diuen *mares-de-lluç*, espècie semblant al lluç però més barata i menys fina. +*Lluçó* és a Banyoles el nom d'un peix que pesquen en aquell estany, que em tradueixen com cast. *lucio* (1960): «hi van a pescar *lusóns*»: deu ser, doncs, l'equivalència del ll. *lucius*, fr. *brochet*, al. *becht*. *Llucet* no sols emp. (*AlcM*), sinó des d'allà fins a Bna. almenys; cast. *pescadilla*. *Llúcera* (× *llissera*).

CPT.: El cast. *merluza* i el fr. *merluche* són combinacions de *LUCIUS*, que no ens cal aquí explicar de nou, podent remetre a l'article *MERLUZA* del *DECH*; afe- ⁵⁰ gim-hi només que un *moluses* pl. figura en un doc. oc. ant. que parla de S. Steve d'Olmyeras, p. p. Ant. Thomas (*Annales du Midi* II, 221.1), i que Ant. Thomas tradueix per 'bacallà' (*morue*), forma valuosa per a la qüestió relativa a l'origen dels fr. *morue* i *merluche*. ⁶⁰

I recordem que també en català antic havia tingut curs una forma semblant a la castellana: «carga de *merluc*: 2 s., 2 drs.» en la Lleuda de Cotlliure, a. 1249, aplicada a Tortosa (còpia de fi S. XIII: *RLR* IV, 249); «12 dotzenes e dues *merluc*s; 10 lliures de congre sec --- per provisió de la dita armada», Bna., 1254 (CaCandi, *Misc. Hi. Cat.* II, 257); «tonina, cípia, *merlusa*, congre, sarda» a. 1440 (*InvLC*, s. v. *sarda*); «vingué en ma botiga, per a comprar --- liura y 1/2 de *merlussa*» 1585 (CaCandi, *MisHiCat.* II, 81); i vegeu cita de 1647 a *saladura* (*SAL*); sembla que és el que Bover, *Not. Isl. Mall.* (1834), p. 24, anomena *mallusa*; i hi hagué variant masculina: «congre sec o *merlús*, e que aquell *merlús* no sia remullat» 1381 (*InvLC*, s. v. *remullar*).

¹ El *TdF* esmenta l'Erau, i en efecte a Pezenàs encara donen *lus* m. com a traducció de «merlan», mentre que *merluso* és allí el bacallà (Mazuc). —

² En la trad. cast. de Gower (*Confesión del Amante*, a. 1399, p. 250) s'anomena un *luçor*, que el glossari explica per «sollo, lucio»: «así como el pescado que se llama *luçor*, de su naturaleza destruye los otros pescados que son menores que él, bien así el derecho non puede valer contra el poderoso». —

³ El lluç es diu *legatz* o *lebatz* en basc, que no és impossible que sortint d'una base comuna *leutz es puguin explicar per una alteració de *lutz, però és insegur, vegeu la nota a *LUCIO* en el *DECH*. —

⁴ Sembla ser l'*Esox lucius* L., veg. *ARom.* VI, 485; Barbier, *RPbilFr.* xxxii, 131-7.

Lluca, V. *iuca* *Lluça*, *lluçada*, V. *lluç* *Lluca*(l)-*quelba*, V. *Cúber*

LLUCAR a) 'mirar', 'veure', b) 'rebrotar, treure rebrots o llucs'; és incert que siguin un mateix mot, d'origen únic; *llucar* 'mirar' (a) i *entrellucar* 'entreveure' constitueixen un mot recent i de caràcter afectiu, probablement creació del llenguatge popular, potser partint de la forma *entrelluscar*, també existent (derivat de *llusc* = *LLOSC*) i de *llugor* 'lluïssor' (ll. *LŪCORE*), que, encreuant-se donarien *entrellucar* i *llucar*, ajudant-hi alguna influència de b); quant a *llucar* 'rebrotar' (b) és també d'origen incert, potser afí del fr. ant. *aluchier* 'plantar', 'conrear', 'collocar', de possible origen germànic. □ 1.ª doc.: un exemple isolat de *allucar* 'veure, intuir' en Eiximenis; *llucar* a) 1805, Belv.; b) *DAG.*, i *lluc*, 'rebrot', *Lab.* 1840.

Tenim aquí un obscur problema lexical i etimològic, amb el qual s'han complicat mots homònims d'altres llengües, romàniques i germàniques, formant aparentment un nus de difícil o impossible solució. És ben clar que amb un radical tan breu com *luk-*, i significats d'abast tan ampli i vague com 'veure' i 'brotar', s'han d'haver produït en llengües veïnes (i fins en una mateixa llengua) mots homònims d'origen divers; i que no hi ha mètode més desorientador que voler involucrar aquests problemes, perquè és ben versemblant que hi hagin convergit fonts molt heterogènies. No hi hauria solució més simple i ingènua que re-